

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

HOOFDDIRECTIE VAN DE WATERSTAAT

Richtlijnen voor het **MILIEU-EFFECTRAPPORT** ten behoeve van de

N O T A

OPPERVLAKTEDELFSTOFFENWINNING WATEREN IJSSELMEERGEBIED 1989-1998

tvw.341 Richtlijnen voor het milieu-effectrapport ten behoeve van de nota
"Oppervlaktedelfstoffenwinning wateren IJsselmeergebied 1989-1998".

Inhoud.

1. Inleiding.
2. Probleemstelling en doel.
3. De in beschouwing te nemen alternatieven.
 - 3.1. Het nulalternatief.
 - 3.2. Alternatieven met betrekking tot winlocaties en wijze van uitvoering.
4. Te nemen en eerder genomen besluiten.
5. Bestaande toestand van het milieu en de te verwachten ontwikkeling van het milieu.
6. Checklist voor een beschrijving van de gevolgen voor het milieu.
 - 6.1. Algemeen.
 - 6.2. Prioriteiten en mate van detail bij de gevolgen per milieu-aspect.
 - 6.3. Bodem en grondwater.
 - 6.4. Oppervlaktewater/waterkwaliteit.
 - 6.5. Flora.
 - 6.6. Fauna.
 - 6.7. Cultureel erfgoed.
 - 6.8. Veiligheid en volksgezondheid.
 - 6.9. Indirecte gevolgen en gevolgen van secundaire activiteiten.
7. Vergelijking van de te verwachten ontwikkelingen van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk van de in beschouwing genomen alternatieven.
8. Overzicht van leemten in kennis en informatie.
9. Vorm en presentatie van het MER.
10. Samenvatting van het MER.

Bijlage: Commentaar op de reacties in het kader van de m.e.r.-procedure ten aanzien van de Nota Oppervlaktedelfstoffenwinning wateren IJsselmeergebied 1989-1998.

1. Inleiding.

Het IJsselmeer, het Markermeer en de Randmeren leveren reeds van oudsher een belangrijke bijdrage aan de voorziening in de behoefte aan met name ophoogzand van de aanliggende gebieden. Er werden en worden hier grote hoeveelheden ophoogzand en deels ook kalkzandsteen-zand gewonnen, na 1971 met vergunning op grond van de Ontgrondingenwet.

Deze wet heeft ten doel regelen te stellen "teneinde een doelmatige afweging van de verschillende bij de ontgrondingen betrokken belangen te verzekeren".

Het wettelijk instrumentarium in deze is de vergunningverlening. Het beleid met betrekking tot ontgrondingen, zoals weergegeven in diverse plannen, vormt een belangrijk toetsingskader bij deze vergunningverlening. In april 1987 is de ontwerp-landelijke beleidsnota voor de oppervlakedelfstoffenvoorziening voor de lange termijn, "Gegrond ontgronden" uitgebracht. Als voorloper hierop is in augustus 1983 de Nota "Uitgangspunten, Probleemstelling en Doelstellingen" naar de Tweede Kamer gestuurd. Als hoofddoelstelling voor het landelijk beleid geldt volgens beide nota's: "Binnen het kader van het totale overheidsbeleid, op een maatschappelijk verantwoorde wijze en uitgaande van een beleid gericht op een zuinig gebruik van oppervlakedelfstoffen, zorgdragen voor de toelevering van voldoende oppervlakedelfstoffen, dan wel geschikte vervangende materialen, teneinde te kunnen voorzien in de behoefte aan grondstoffen van particulieren, bedrijven en overheid".

Gezien het belang van de wateren van het IJsselmeergebied voor de ophoogzandvoorziening en de bij de winning optredende problemen is in 1980 voor dit gebied door de Rijkswaterstaat, directie Zuiderzeewerken, een ontgrondingenbeleid opgesteld tot 1 januari 1986. (Nota 292 "Zandwinning IJsselmeer en Randmeren"). In 1983 is, na advisering door de Raad van de Waterstaat, door de Minister van Verkeer en Waterstaat besloten dat deze nota als basis en toetsingskader voor de vergunningverlening dienst zou doen.

Omdat per 1 januari 1986 het landelijke beleid voor de lange termijn (tot ca. 2010) nog niet was geformuleerd en het z.g. "Diepe putten onderzoek" nog niet geheel was afgerond is het vigerende beleid, zoals beschreven in Nota 292, verlengd tot 1989.

Nu het landelijk beleid ten aanzien van de oppervlakedelfstoffenvoorziening gestalte heeft gekregen in de ontwerpnota "Gegrond ontgronden" en de wateren van het IJsselmeergebied daarbij zijn betrokken, wordt het ontgrondingenbeleid in deze wateren, gedurende de jaren 1989-1998, nader uitgewerkt in de momenteel in voorbereiding zijnde Nota Oppervlakedelfstoffenwinning wateren IJsselmeergebied (Nota 1989-1998).

Het doel van die Nota zou kunnen worden omschreven als:

- het uitwerken van het landelijk beleid, waarbij met name aandacht zal worden besteed aan de voorkeursvariant als vermeld in de ontwerp-nota "Gegrond ontgronden", motivering van het eventueel daarvan afwijken en het aanwijzen van winplaatsen ten behoeve van de regionale behoefte aan oppervlakedelfstoffen;
- het onderzoeken van de mogelijkheid tot (grootschalige) industriezandwinning ten behoeve van de voorziening in (een deel van) de landelijke behoefte;
- het afstemmen van de aanwijzing van wingebieden met het beleid op andere terreinen, zoals ruimtelijke ordening, natuurbeheer, economie en werkgelegenheid, milieuhygiëne, openluchtrecreatie, etc.

De op 1 september 1987 van kracht geworden "AMvB Werkingssfeer Milieu-effectrapportage", welke is gebaseerd op de Wet van 23 april 1986, tot uitbreiding van de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne (regelen met betrekking tot milieu-effectrapportage) duidt in de bijlage onder c, punt 16.1, als m.e.r.-plichtig besluit aan: "de aanwijzing van een winplaats indien sprake is van een winplaats groter dan 100 ha". Aangezien in de Nota 1989-1998 sprake kan zijn van winplaatsen groter dan 100 ha, zal voor deze Nota een MER worden gemaakt en de m.e.r.-procedure worden gevolgd. Zowel de locatiekeuze als de wijze van uitvoering van de winningen zijn van invloed op de gevolgen voor het milieu en daarmee op de beoordeling van de geschiktheid van de locaties. Het MER zal een bijdrage leveren aan de besluitvorming over de Nota 1989-1998.

Per brief van 27 juli 1987 verzocht de Minister van Verkeer en Waterstaat de Commissie voor milieu-effectrapportage te adviseren over de richtlijnen met betrekking tot de inhoud van het door de initiatiefnemer (Rijkswaterstaat, directie Zuiderzeewerken) op te stellen milieu-effectrapport (MER). Op 17 augustus 1987 is door de Minister van Verkeer en Waterstaat als bevoegd gezag de procedure gestart ten behoeve van de besluitvorming over de Nota Oppervlakte-

delfstoffenwinning wateren IJsselmeergebied 1989-1998. De bekendmaking van de start van de m.e.r. vond plaats in de Nederlandse Staatscourant van 14 augustus 1987.

2. Probleemstelling en doel.

In het MER dient een duidelijke probleemstelling te worden verwoord. In deze probleemstelling dient duidelijkheid te worden verschaft ter zake van de volgende punten:

- . Wat is de begrenzing van het gebied, dat bedoeld wordt met de term "wateren IJsselmeergebied"?
- . Op welke oppervlakedelfstoffen hebben de Nota en het MER betrekking?
- . Wat zijn de grenzen van het gebied, waarbinnen eventuele afzet van deze oppervlakedelfstoffen vanuit de genoemde wateren in de rede ligt? Hoe zijn die grenzen te bepalen?
- . Met welke hoeveelheden eventueel in de genoemde wateren te winnen oppervlakedelfstoffen dient in de Nota en het MER maximaal rekening te worden gehouden? Welke factoren zullen de vraag naar in de wateren van het IJsselmeergebied aanwezige oppervlakedelfstoffen en tot welke omvang kunnen beïnvloeden (o.a. rekening houdend met de toepassing van alternatieve materialen)?
- . Welke randvoorwaarden gelden, onder meer vanuit milieu-oogpunt, voor de winning van oppervlakedelfstoffen in de wateren van het IJsselmeergebied?
- . In hoeverre kan een doorkijk worden geboden naar de verdere toekomst met betrekking tot de behoefte aan oppervlakedelfstoffen (tot circa 2010)?

Uit de te formuleren probleemstelling moet in het MER het doel van de Nota en van het MER afgeleid worden. Hierbij dient er van te worden uitgegaan dat het gaat om een MER op beleidsplanniveau.

3. De in beschouwing te nemen alternatieven.

Uitgaande van het feit, dat het hier om een MER op beleidsplanniveau gaat, is hier geen sprake van één bepaalde voorgenomen activiteit, maar om een reeks van mogelijkheden (alternatieven), waaruit

naderhand een keus moet worden gemaakt. Bij de totstandkoming van die keus speelt het MER een rol.

Er dienen dus alternatieven te worden geformuleerd. Deze alternatieven zullen betrekking hebben op de potentiële winlocaties binnen de wateren van het IJsselmeergebied en op de wijze van uitvoering van de winningen.

De volgende alternatieven zijn uit te werken:

- het nulalternatief;
- alternatieven met betrekking tot winlocaties en wijze van uitvoering. Eén van die alternatieven zal moeten zijn: het "meest milieu-vriendelijke alternatief" (artikel 41 j, lid 3 van de Wabm).

Bij een beschrijving van deze alternatieven behoort een aanduiding van mogelijke mitigerende maatregelen.

3.1. Het nulalternatief.

Het nulalternatief is het alternatief waarbij de winning van oppervlakedelfstoffen (met uitzondering van de bij onderhoudswerkzaamheden vrijkomende oppervlakedelfstoffen) in de wateren van het IJsselmeergebied vanaf 1 januari 1989 niet meer zou plaatsvinden. Het nulalternatief dient te worden uitgewerkt als referentiesituatie voor de milieugevolgen van de andere alternatieven.

Er dient bij dit alternatief een beschrijving te worden gemaakt van de bestaande toestand van het milieu en van de te verwachten (autonome) ontwikkelingen indien geen ontgroning (anders dan die als gevolg van onderhoudswerkzaamheden) zou plaatsvinden (zie par. 5).

3.2. Alternatieven met betrekking tot winlocaties en wijze van uitvoering.

Met betrekking tot de potentiële winlocaties in combinatie met de wijze van uitvoering van de winningen zijn tal van (alternatieve) modellen denkbaar. Die modellen zullen elk bepaalde hoeveelheden oppervlakedelfstoffen opleveren.

Er zijn uiteraard modellen denkbaar die slechts ten dele (of in het geheel niet: het nulalternatief) in de behoefte in de omgeving van het gebied kunnen voorzien. De resterende behoefte dient dan gedekt

te worden door oppervlakedelfstoffenwinning elders: op landlocaties, in de Noordzee of in de Waddenzee. Met name het beleid met betrekking tot de winning van oppervlakedelfstoffen in de Noordzee is in deze van belang. Ook kan het toepassen van alternatieve materialen (in plaats van oppervlakedelfstoffen) een deel van de behoefte wegnemen.

Winning van oppervlakedelfstoffen elders zal uiteraard eveneens milieueffecten hebben. Een afweging tussen de milieueffecten van winning in de wateren van het IJsselmeergebied enerzijds en winning elders anderzijds valt in het bestek van de Nota Oppervlakedelfstoffenwinning wateren IJsselmeergebied echter niet te maken.

Ten behoeve van het MER zullen dan modellen geconstrueerd worden, die elk in principe de geraamde regionale behoefte aan oppervlakedelfstoffen (zie par. 2) zullen kunnen dekken. Bij die modellen behoort de voorkeursvariant, die is opgenomen in de ontwerp-landelijke beleidsnota "Geground ontgronden".

De alternatieven verschillen dan alleen wat betreft winlocaties en wijze van uitvoering van de winningen. De wijze waarop de behoefte in een bepaalde regio wordt gedekt is mede afhankelijk van de winningsmogelijkheden. Aan de vraag naar ophoogzand in de regio Amsterdam zal bijvoorbeeld bij zeer geringe winningsmogelijkheden in het IJmeer op andere wijze worden voldaan dan bij zeer ruime winningsmogelijkheden in het IJmeer. Voorzover de modellen een dergelijke invloed hebben op de behoeftedekking zal daarop worden ingegaan.

In het MER zullen de criteria onderbouwd moeten worden op basis waarvan tot een aanwijzing van wingebieden kan worden gekomen. Met betrekking tot de wijze van uitvoering van de winningen dient de aandacht uit te gaan naar de schaal van de activiteit (meerdere kleine of enkele grotere winplaatsen) en hiermee samenhangend de diepte van de winningen, alsmede de vorm van de ontgrondingen, de winningsmethoden, het eventueel herstellen van de afdichtende functie en de hellingshoek van de ontgrondingsputten.

4. Te nemen en eerdere genomen besluiten.

Aangegeven dient te worden ten behoeve van welk besluit het MER is opgesteld en dienstig kan zijn en door welke overheidsinstantie dit besluit zal worden genomen. Tevens dient te worden beschreven volgens welke procedure (met eventuele coördinatie) en welk tijdsplan dit geschiedt en welke adviesorganen en -instanties daarbij formeel of informeel betrokken zijn. Voorts dient te worden vermeld welke ter zake doende overheidsbesluiten reeds zijn genomen en welke openbaar gemaakte beleidsvoornemens beperkingen kunnen opleggen of

randvoorwaarden stellen aan het betreffende besluit waarvoor het MER is opgesteld, dit onder vermelding van de status van deze besluiten. Evenzeer dient te worden aangegeven welke besluiten in een later stadium nog zullen (moeten) worden genomen in het betreffende studiegebied en daarbuiten, teneinde het project ten uitvoer te kunnen brengen. Het besluit ten behoeve waarvan het MER wordt opgesteld, betreft een besluit op beleidsniveau, te weten de vaststelling van de Nota Oppervlakedelfstoffenwinning wateren IJsselmeergebied 1989-1998. De initiatiefnemer zal het MER samen indienen met de ontwerp-Nota 1989-1998. Om te kunnen bepalen welke randvoorwaarden gelden voor de vaststelling van de Nota Oppervlakedelfstoffenwinning wateren IJsselmeergebied 1989-1998 dient in het MER, naast de van toepassing zijnde wetten en wettelijke regelingen, aandacht te worden besteed aan de volgende documenten en beleidsintenties;

- de ontwerp landelijke beleidsnota "Gegronnd ontgronden" (april 1987) en het advies van de Raad voor de Waterstaat (in voorbereiding);
- Nota 292 Zandwinning IJsselmeergebied en Randmeren (1980) en het besluit tot verlenging van het beleid zoals weergegeven in deze nota tot 1989;
- Nota Ophoogzand (1984);
- de EG-Vogelrichtlijn (1979);
- het Verdrag van Ramsar (1972) (de Wetlands-Conventie);
- Rijkswaterkwaliteitsplan (1987);
- Provinciale grondwaterplannen;
- Structuurschema Natuur- en landschapsbehoud;
- Structuurschema Openluchtrecreatie;
- Kabinetsbesluit t.a.v. de Markerwaard;
- Besluitvorming in het kader van COMIJS, CIBRIJ en BOVAR;
- Structuurschema Vaarwegen;
- Structuurschema Drink- en Industriewatervoorziening;
- Structuurschema Buisleidingen;
- relevante streek- en bestemmingsplannen.

Daarnaast dient in het MER te worden aangegeven welke besluiten nog moeten worden genomen in het kader van:

- de Wet op de Ruimtelijke Ordening;
- de Ontgrondingenwet.

5. Bestaande toestand van het milieu en de te verwachten ontwikkeling van het milieu.

De beschrijving van de bestaande toestand van het milieu en de te verwachten (autonome) ontwikkelingen indien geen ontgrondingen meer plaatsvinden (nulsituatie), dient als referentiekader voor de beoordeling van de verschillende modellen.

De bestaande toestand van het milieu in de wateren van het IJsselmeergebied dient in het MER te worden beschreven voor zover dit van belang is voor de diverse alternatieven.

Naast een inventariserende zou ook een meer waarderende beschrijving van het studiegebied kunnen worden gegeven. Daarnaast dient rekening te worden gehouden met geplande en lopende ingrepen en met potentiële gebruiksmogelijkheden en functies op de langere termijn (reserveringen). Met name zijn hierbij te noemen de eventuele ontwikkelingen van Amsterdam Nieuw-Oost, Almere-Pampus, een infrastructuurverbinding door het IJmeer tussen Amsterdam en Almere, de Markerwaard, een Pomp-Accumulatie-Centrale en de stormvloedkering IJsseldeltagebied.

Het geografische studiegebied strekt zich, afgezien van de winlocaties en hun directe omgeving, tenminste ook uit over de aangrenzende gebieden die door de activiteiten beïnvloed kunnen worden.

Per milieu-aspect (bodem, grond- en oppervlaktewater e.d.) kan de omvang van het beïnvloedingsgebied verschillen en beperkt blijven tot die gebieden waar meetbare of bespeurbare veranderingen in de toestand van het milieu kunnen worden verwacht ten gevolge van de diverse alternatieven. Waar gebieden in belangrijke (zoals waterhuishoudkundige en ecologische) relaties staan met het directe beïnvloedingsgebied rondom de locaties, zouden deze gebieden ook tot het studiegebied moeten behoren. Bij de beschrijving van de bestaande toestand van het milieu zal in het MER vooral aandacht moeten worden besteed aan de volgende aspecten:

a. Abiotische kenmerken.

- water en bodem: stroming, waterkwaliteit, bodemsamenstelling, grondwaterstroming en grondwaterstijghoogten.

b. Biotische kenmerken.

- (oever)vegetatie, microflora (algen, het optreden van blauw-wierbloei);
- microfauna (zoöplankton), bodemfauna (o.a. verspreiding drie-hoeksmossel);
- vissen: soorten, betekenis van gebieden als paai- en voedsel-gebied;
- vogels: soorten, functies van de gebieden (fourageergebied, rustgebied, ruigebied, broedgebied).

c. Te verwachten ontwikkelingen.

Bij de beschrijving van de "autonome" ontwikkeling is vooral belangrijk, welke milieugevolgen het te verwachten gebruik van het IJsselmeergebied en de Randmeren zal hebben zonder uitvoering van ontgrondingen in de periode 1989-1998. Hierbij dient tevens aandacht te worden geschonken aan de in deze periode noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden.

6. Checklist voor een beschrijving van de gevolgen voor het milieu.

Een beschrijving van de milieu-effecten zal uiteindelijk moeten resulteren in een vergelijking tussen de verschillende alternatieven.

6.1. Algemeen.

Bij de beschrijving van de gevolgen voor het milieu dient er rekening mee te worden gehouden, dat zij tijdelijk of permanent van aard kunnen zijn, of zelfs pas op langere termijn geleidelijk waarneembaar kunnen worden. Bij de beschrijving van de gevolgen dient tevens, waar mogelijk en zinvol, een aanduiding van de tijdsduur van de effecten te worden gegeven.

De te verwachten gevolgen voor het milieu zullen zoveel mogelijk in hun onderlinge samenhang moeten worden beschouwd. De gevolgen moeten bij voorkeur in absolute zin worden beschreven. Dit is van belang voor een zo kwantitatief mogelijke vergelijking van de alternatieven. Dit geldt met name voor die milieu-aspecten die met prioriteit behandeld behoren te worden.

In het MER moet aan de hand van de best beschikbare methoden en modellen een overzicht van de milieu-effecten worden gepresenteerd. De gebruikte voorspellingsmethoden en -modellen moeten worden beschreven met de mate van betrouwbaarheid die aan deze methoden en modellen mag worden toegekend. Tevens zal een indicatie behoren te worden gegeven van de variatie in de voorspellingsresultaten die kan worden verwacht als gevolg van onzekerheden en onnauwkeurigheden in de methoden en modellen en invoergegevens. Bij onzekerheid over het wel of niet optreden van effecten moet behalve de meest waarschijnlijke ontwikkeling ook de slechtst denkbare situatie worden beschreven. De keuze van de voorspellingsmethoden moet gegeven worden in relatie tot wat hierover recentelijk is bijeengebracht en gepubliceerd (ondermeer in de serie over voorspellingsmethoden gepubliceerd in de m.e.r.-reeks van de Ministeries van VROM en van Landbouw en Visserij).

6.2. Prioriteiten en mate van detail bij de gevolgen per milieu-aspect.

De nadruk bij de beschrijving van de gevolgen voor het milieu behoort te liggen op die gevolgen die onomkeerbaar of nagenoeg onomkeerbaar zijn.

De gevolgen van de uitvoering van de ontgroningen zijn het meest ingrijpend te achten bij de aspecten bodem, water (grond- en oppervlaktewater), vegetatie en fauna.

Alleen als belangrijke verschillen tussen de alternatieven worden verwacht, moeten de effecten per afzonderlijk alternatief worden beschreven. Bij geringe verschillen kan worden volstaan met een aanduiding daarvan.

6.3. Bodem en grondwater.

- Welke gevolgen in de tijd heeft de doorbreking van afsluitende bovenlagen voor de grondwaterstroming en stijghoogten in het onderliggende zandpakket en boven- en benedenstrooms van de winlocatie?
- Welke gevolgen heeft de doorbreking van diepere afsluitende lagen voor het stromingsbeeld en de stijghoogte van het grondwater in de door de afsluitende laag gescheiden zandpakketten? Over welke gebieden strekken deze invloeden zich uit?

- In welke mate treedt herstel op van de dichtende functie van de bodem na beeïndiging van de winningsactiviteiten?
- Welke zijn de gevolgen voor de grondwaterkwaliteit in het IJssel-meergebied en de omliggende regio's?
- In welke mate vindt sedimentatie van verontreinigd slib plaats in de ontstane ontgrondingsputten en welke zijn de gevolgen daarvan voor het milieu?
- In welke mate kunnen als gevolg van de ontgrondingen versterkte erosie-processen optreden en welke zijn de gevolgen daarvan voor het milieu?
- Zijn deze gevolgen van blijvende of tijdelijke aard?
- Wat is de invloed op bestaande of toekomstige grondwaterwinningen?

6.4. Oppervlaktewater/waterkwaliteit.

- Welke mogelijke verontreinigingen kunnen optreden tijdens het ontgronden door o.a. opwoeling van materiaal en door over de bak spoelend zand, klei en slib?
- Welke positieve of negatieve gevolgen zijn te verwachten door ontgroning op locaties met verontreinigde bovenlagen (bijv. Ketelmeer) en het eventueel in depot zetten van deze lagen?
- Welke invloed op het chloridegehalte van het oppervlaktewater is te verwachten als gevolg van de ontgrondingen?
- Welke invloed kan verwacht worden op de fosfaatbelasting en de zuurstofhuishouding als gevolg van de ontgrondingen?
- Bij welke windiepte en locatie is de kans op stratificatie aanwezig? Wat zijn de gevolgen van stratificatie voor het milieu ter plaatse en in de omgeving?
- Welke lokale temperatuurverschillen in het oppervlaktewater zijn te voorzien als gevolg van de ontgrondingen en wat zijn de milieugevolgen daarvan?
- Wat is de invloed op bestaande of toekomstige winningen van oppervlaktewater?

6.5. Flora.

- In welke mate is aantasting van de flora (rietzone en zone met een diepte van 1 tot 2 meter) te verwachten?

- In welke mate treedt verandering van microflora op? Bij welke winddiepte is de grootste mate van aantasting te verwachten?
- Welke gevolgen zijn te verwachten van het uitdiepen van delen van het IJsselmeer, Markermeer of Randmeren voor het optreden van algen?
- Welke gevolgen kan de eventuele toename van algen als gevolg van ontgrondingen hebben voor de inlaat van (drink- en koel)water?

6.6. Fauna.

- In welke mate is aantasting van de bodemfauna als gevolg van ontgrondingen te verwachten?
- Zijn er wijzigingen in de soortensamenstelling van de bodemfauna en wijzigingen in de dichtheid c.q. biomassa per m² te verwachten?
- Welke mate van invloed is te verwachten op de voedselsituatie voor de vis als gevolg van de aantasting van de bodemfauna, in verband met het relatief verlies van bereikbaar bodemareaal?
- Welke mate van invloed is te verwachten van de eventuele toename van algen als gevolg van ontgrondingen op de visstand?
- Welke oppervlakte aan paaigebieden voor de vispopulatie van het IJsselmeergebied zal naar verwachting door de ontgrondingen verloren gaan? Welke invloed is hiervan te verwachten?
- Welk oppervlak aan fourageer-, rust-, rui- en broedgebieden van vogels wordt aangetast (afhankelijk van de diepte en de oppervlakte van de ontgrondingen)? Welke invloed is hiervan te verwachten op de vogelstand op het IJsselmeergebied en op de Randmeren?

6.7. Cultureel erfgoed.

- In welke mate is aantasting van het bodemarchief, dat wil zeggen het geheel aan sporen en overblijfselen uit het verleden dat opgeslagen ligt in de bodem en dat van belang is vanwege zijn wetenschappelijke en cultuur-historische waarde, te verwachten? Tevens zal moeten worden aangegeven op welke wijze bij de voorgestelde ontgrondingen aandacht zal worden besteed aan oudheidkundige ontdekkingen.

6.8. Veiligheid en volksgezondheid.

- In welke mate treedt aantasting van de stabiliteit van de ondergrond in de nabijheid van waterkeringen of andere objecten op?
- Welke toename van de golfhoogte in de omgeving van diepe putten is te verwachten?
- Hoe is de ontwikkeling van de kwaliteit van het zwemwater, met name in de buurt van de stranden?
- Welke lokale temperatuursverschillen kunnen, met name in de buurt van de stranden, optreden als gevolg van de ontgrondingen?

6.9. Indirecte gevolgen en gevolgen van secundaire activiteiten.

Voor zover daarover nu reeds duidelijkheid bestaat dient aandacht te worden besteed aan de volgende aspecten:

- Welke invloed kan het optreden van een eventueel gewijzigde mate van voorkomen van algen hebben op de recreatie?
- Zullen er cumulatieve of synergetische effecten kunnen optreden in relatie met voorgenomen of lopende ingrepen in de wateren van het IJsselmeergebied?

7. Vergelijking van de te verwachten ontwikkelingen van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk van de in beschouwing genomen alternatieven.

De alternatieven moeten, althans wat hun milieu-aspecten betreft, vergeleken worden met de bestaande toestand van het milieu zonder uitvoering van ontgrondingen in de periode vanaf 1989 (autonome ontwikkeling).

Deze vergelijking met de bestaande situatie dient te worden aangevuld met een toetsing aan de normen die ten aanzien van de waterkwaliteit zijn gesteld in het Indicatief Meerjarenprogramma Water. Er moet een aantal duidelijk kwantificeerbare toetsingscriteria worden gehanteerd.

Als zodanige toetsingscriteria kunnen in ieder geval dienen:

- . stratificatietoestand (frequentie van optreden en duur)
- . zuurstofhuishouding (mate en duur van zuurstofuitputting ten gevolge van stratificatie)
- . fosfaat- en stikstofbelasting (relatieve toename)

- . algendichtheidsveranderingen (door veranderingen in waterdiepte en fosfaat- en stikstofbelasting per meer)
- . mate van beïnvloeding van de mogelijkheden tot voedselopname door vogels en vissen (% afname meerbodem met geen of gereduceerde voorkomens van bodemfauna)
- . beïnvloeding grondwaterbeweging, stromingspatroon, kwel/wegzijging omgeving.

Aandachtspunten bij dit onderdeel van het op te stellen MER zijn:

- een voorkeursvolgorde van de alternatieven per milieu-aspect;
- een beschouwing van de positieve en negatieve milieugevolgen van ieder alternatief, voor de winlocaties en hun directe omgeving en voor de gebieden die milieugevolgen kunnen ondervinden.

Bij vergelijking van de alternatieven kunnen de globale kostenaspecten van de in beschouwing genomen alternatieven worden betrokken. Dit is in het kader van m.e.r. echter niet verplicht.

8. Overzicht van leemten in kennis en informatie.

Een overzicht van de leemten in kennis en informatie die na de analyses van de milieu-effecten zijn overgebleven en die tot onvolledigheid leiden, moeten in het MER worden opgesomd, alsmede de redenen waarom deze leemten zijn blijven bestaan. Daarbij kunnen ook vermeld worden:

- Gebrek aan bruikbare voorspellingsmethoden.
- Andere kwalitatieve en kwantitatieve onzekerheden met betrekking tot milieu-gevolgen op korte en langere termijn.
- Onzekerheden en onnauwkeurigheden in de voorspellingsmethoden en in gebruikte invoergegevens.

De vastgestelde leemten in kennis en informatie kunnen worden gezien als onderwerpen van voortgaande studie en behoren mede te worden betrokken bij een in concept op te stellen evaluatie-programma van de daadwerkelijke optredende gevolgen voor het milieu. Deze nazorg die eveneens onderdeel vormt van m.e.r., dient betrekking te hebben op de doelgerichtheid van de getroffen voorzieningen en effect-beperkende maatregelen. Het MER kan al een idee geven wie het evaluatie-programma zal gaan uitvoeren en hoe zal worden gereageerd als blijkt dat aan bepaalde milieu-randvoorwaarden en milieu-kwaliteitseisen niet kan worden voldaan.

9. Vorm en presentatie van het MER.

Het MER zal de probleemstelling, het doel en de gevolgen voor het milieu van de in beschouwing te nemen alternatieven duidelijk en objectief dienen te behandelen. Dit ten behoeve van de besluitvorming en om de betreffende milieu-aspecten bereikbaar en begrijpelijk te maken voor alle betrokkenen. In het MER moet worden ingegaan op de bij de betrokkenen levende vragen omtrent het voornemen.

Het MER kan opgesteld worden als een op zichzelf staand document. Het kan ook worden gepresenteerd als onderdeel van de ontwerp-nota. In het laatste geval zal het MER dan wel afzonderlijk herkenbaar moeten zijn.

Verder gelden voor de presentatie van het MER de volgende aandachtspunten:

- In het MER moeten keuze-elementen, die bepalend zijn geweest bij de opstelling, duidelijk naar voren worden gebracht.
- Het MER moet voorzien zijn van een samenvatting, die goed is afgestemd op de inhoud van het MER of van het MER-gedeelte van de ontwerp-nota.
- Onderbouwende informatie kan in bijlagen behorende tot het MER worden opgenomen. Daartoe kunnen ook behoren een verklarende begrippenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst.

10. Samenvatting van het MER.

In de samenvatting van het MER of van de ontwerp-nota als het MER daarin is opgenomen, zal kort en overzichtelijk de kern van de belangrijkste onderdelen van het MER moeten worden weergegeven. Voor wat betreft de onderlinge vergelijking van de alternatieven kan dit bijvoorbeeld gebeuren met behulp van tabellen, figuren, kaarten en eventueel een plan-effecten matrix.

De samenvatting dient aan bevoegd gezag en aan een zo breed mogelijk publiek voldoende inzicht te geven voor de beoordeling van het MER en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de beschreven alternatieven.

Ten aanzien van de opstelling van de samenvatting van het MER verdient het aanbeveling om de intenties van de wet scherp naar voren te doen brengen. Deze intenties zijn:

- Motivering van het belang van het voornemen.
- Keuze en motivering van de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven, waaronder het alternatief waarbij de best bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu worden toegepast.
- Beschrijving van de uitgangssituatie van het milieu (mede ten behoeve van de evaluatie achteraf).
- Zo objectief mogelijke beschrijving en voorspelling van de effecten van de verschillende alternatieven.
- Vergelijkende beoordeling van de alternatieven tegen de achtergrond van normen en uitgangspunten van het milieubeleid.

De Minister van Verkeer en Waterstaat

4 december 1987

341 Commentaar op de reacties in het kader van de m.e.r.-procedure ten
ment.) aanzien van de Nota Oppervlakedelfstoffenwinning wateren IJssel-
meergebied 1989-1998.

In deze bijlage wordt een overzicht gegeven van de inhoud van de
reacties en het commentaar van het Bevoegd Gezag daarop.

Alleen de belangrijkste elementen van de reacties zijn opgenomen.
Het niet opnemen van een element in dit overzicht betekent overi-
gens niet dat dit element geen rol zal spelen in de milieu-effect-
rapportage.

Samenvatting reactie

Commentaar

Commissie voor de milieueffectrap- portage

Zie het advies van de commissie en
bijbehorende aanbiedingsbrief van
16 oktober 1987.

Het advies van de commissie m.e.r. is vrij-
wel geheel overgenomen. Op de onderstaande
punten is afgeweken van dat advies:

- in de Richtlijnen zijn geen Doelstellings-
alternatieven geformuleerd. Dergelijke
alternatieven zouden immers betrekking moe-
ten hebben op een verdeling van de winnin-
gen van de benodigde oppervlakedelfstoffen
over de wateren van het IJsselmeergebied
enerzijds en andere locaties (Noordzee,
Waddenzee en landlocaties) anderzijds.
Een zodanige verdeling valt alleen binnen
het bestek van deze m.e.r. voor zover het
impliciet volgt uit de modellen

Samenvatting reactie

Commentaar

- In het advies van de commissie m.e.r. wordt voorgesteld, onderzoek uit te voeren naar de gevolgen van het transport van oppervlaktedelfstoffen voor de belasting van wegen en voor woon-, recreatie- en natuurgebieden.

Dit deel van het advies is niet overgenomen, omdat geen duidelijkheid kan bestaan omtrent de richtingen waarin en de wijze waarop de afvoer van oppervlaktedelfstoffen zal plaatsvinden en omtrent het tempo waarmee de diverse mogelijke winningen eventueel zullen worden uitgevoerd.

Directeur Landbouw, Natuur en Openluchtrecreatie in de provincie Flevoland (mede namens de directeuren LNO in Noord-Holland, Utrecht, Gelderland, Overijssel en Friesland)

Het is zinvol om de planvorming voor de Randmeren en het IJsselmeer in het MER te beschrijven.

In het MER dient te worden aangegeven welke gegevens ten grondslag hebben gelegen aan de geraamde behoefte aan oppervlaktedelfstoffen.

Dit is opgenomen in de Richtlijnen.

Dit is opgenomen in de Richtlijnen.

Samenvatting reactie

Andere alternatieven voor zandwinning dienen in de beschrijving meegenomen te worden, met name winning op andere locaties (Noordzee).

Ik geef u in overweging de randvoorwaarden ten aanzien van het uitsluiten van oppervlakedelfstofwinning aan te passen en aan te vullen (volgen enige suggesties)

Het lijkt mij noodzakelijk om alternatieven op te nemen waarin een lagere wincapaciteit wordt bereikt.

Het is gewenst dat duidelijk wordt of en in hoeverre de opgevoerde nulvariant bedoeld is als het wettelijk verplichte alternatief, waarbij de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu worden toegepast.

Ten aanzien van de alternatieven geef ik u in overweging aan te geven welke mogelijkheden aanwezig zijn tot compensatie van verlies aan natuurwaarden.

Enige opmerkingen worden gemaakt over de modellen (alternatieven).

Het MER dient een zorgvuldige en consequente afweging te geven in de voor- en nadelen voor het milieu voor elk afzonderlijk alternatief.

Commentaar

Zie hiervoor het commentaar op de reactie van de commissie m.e.r.

In het MER zal met de opmerking rekening worden gehouden.

Zie hiervoor het commentaar op de reactie van de commissie m.e.r.

De nulvariant houdt het stopzetten in van de winning in de wateren van het IJsselmeergebied. In het kader van de m.e.r. zal daarnaast het "meest milieu-vriendelijk alternatief" worden geformuleerd.

Zie hiervoor de Richtlijnen ("mogelijke mitigerende maatregelen").

In de m.e.r. zullen de diverse alternatieven worden uitgewerkt.

Zie hiervoor de Richtlijnen.

Samenvatting reactie

Ten aanzien van de effectenbeschrijving dient te worden vermeld welke methoden hiervoor zijn gebruikt.

Het is van belang de gangbare milieukwaliteitseisen en andere uitgangspunten van het milieu bij deze beschouwing te betrekken.

Het verdient de aandacht een prognosebeschrijving te geven van de mogelijkheden voor zandwinning na 1998.

Ik zou willen pleiten voor een beschrijving aan de hand van drie ontwikkelingsfasen die bij uitvoering van de activiteiten elkaar opvolgen (vóór, tijdens en na de zandwinning).

Ik zou willen pleiten voor een vergelijking van de milieu-effecten van de diverse alternatieven.

Inspectie van de Volksgezondheid voor de hygiëne van het milieu voor Overijssel en Flevoland

Mijns inziens moet ook worden gelet op beïnvloeding van de kwaliteit van het grondwater door infiltratie van kwalitatief slecht oppervlaktewater (Randmeren).

Commentaar

Zie hiervoor de Richtlijnen.

De alternatieven zullen worden vergeleken met de bestaande situatie en worden getoetst aan de normen die ten aanzien van de waterkwaliteit zijn gesteld in het Indicatief Meerjarenprogramma Water.

Zie hiervoor de Richtlijnen.

De bestaande toestand (dus vóór ontgroning) zal worden beschreven. Er wordt aandacht besteed aan de verontreinigingen die tijdens het ontgronden kunnen optreden. Bij de beschrijving van de gevolgen voor het milieu dient er rekening mee te worden gehouden, dat zij tijdelijk of permanent van aard kunnen zijn.

Zie hiervoor de Richtlijnen.

Zie hiervoor de Richtlijnen.

Samenvatting reactie

Het staat niet vast dat het doorbreken van afsluitende bovenlagen slechts tijdelijke effecten zal opleveren.

Inspectie van de Volksgezondheid voor de hygiëne van het milieu voor Noord-Holland

Met de toekomstige functie van het water van het IJsselmeer en Markermeer ten behoeve van de drinkwatervoorziening zal expliciet rekening gehouden moeten worden.

Stichting Natuur en Milieu

Het MER zal de effecten van diepe winningen diepgaand moeten behandelen.

Het MER zal van toepassing moeten zijn op alle mogelijke winningen en niet alleen op ophoogzand.

De behoefte aan de winning van met name ophoogzand is nog geheel onduidelijk.

Het niet of onvolledig voldoen aan de behoefte door winning uit het IJsselmeergebied kan het zuinig gebruik en de toepassing van alternatieve grondstoffen zoals Noordzeezand bevorderen.

Aangegeven zou moeten worden of en hoe elders aan de behoefte kan worden voldaan.

Commentaar

In het MER zal ingegaan worden op de gevolgen van het doorbreken van afsluitende bovenlagen.

In het MER zal worden ingegaan op de beïnvloeding door ontgroningen van bestaande of toekomstige winningen van oppervlaktewater.

Zie hiervoor de Richtlijnen.

Ook de gevolgen van winning van andere oppervlaktedelfstoffen dan ophoogzand zullen in het MER aan de orde komen.

Zie hiervoor de Richtlijnen.

In het MER zal worden uitgegaan van alternatieven die de geraamde behoefte volledig kunnen dekken.

Beschouwing van de mogelijkheden elders past niet in dit bestek.

Samenvatting reactie

In een aantal gebieden moeten ontgrondingen vanwege de bescherming van vogels op voorhand worden uitgesloten. Bovendien zou voor het IJmeer de 2 m-dieptelijn moeten worden aangehouden en moet nader worden onderzocht of aardwetenschappelijk waardevolle gebieden zijn te onderscheiden.

Visserij-schap en de Organisatie van Rand- en IJsselmeervissers

De voorkeur gaat uit naar de nulvariant.

Mocht dat model onverhoopt niet worden gekozen, dan opteren wij voor een model dat uitgaat van handhaving van het huidig productieniveau door verruiming ter plaatse van de vaarroutes. Met de zandwinning in de Randmeren moet worden gestopt.

Overigens is de mate van verruiming van de vaarroutes onduidelijk.

Gewest Gooi en Vechtstreek

In de ontwerp-nota "Gegron-d ontgronden" wordt gesteld dat van winning in diepe putten zal worden overgegaan op winning door middel van het aanmerkelijk verruimen van vaargeulen. Dit uitgangspunt treffen wij helaas niet aan in uw Inleidende Notitie ter zake van de m.e.r.

Commentaar

In het MER zullen de randvoorwaarden voor ontgroning worden vastgelegd.

De nulvariant is een der te onderscheiden varianten.

In het MER zullen de milieu-effecten van diverse alternatieven worden weergegeven. In die alternatieven zal onder meer kunnen worden ingegaan op verruiming van vaarroutes.

Winning door middel van verruiming van vaarroutes is één der te onderzoeken alternatieven.

Samenvatting reactie

Ons inziens is aangetoond dat de milieu-effecten van diepe winning onaanvaardbaar negatief zijn.

Er wordt geen rekening gehouden met de mogelijkheden van gebruik van Noordzeezand en van alternatieve materialen.

Het is aan te bevelen om voor elk afzonderlijk gebied of randmeer diverse modellen af te wegen.

Wij adviseren u na te gaan of de gerealiseerde aaneenschakeling van zuigputten in het IJmeer tot een verbeterde doorstroming leidt.

Voorts verzoeken wij u te onderzoeken wat het milieu-effect is van de verspreid voorkomende kleine winplaatsen, met zuigputten tot -30 m NAP.

Daarnaast achten wij onderzoek gewenst naar de effecten van grootschalige ondiepe winning.

Wij verzoeken u aandacht te besteden aan het herstel of de nabestemming van de waterbodems, die tot nu toe door diepe ontgrondingen zijn belast. Wat zijn de effecten op de waterkwaliteit als in oude zuigputten baggerspecie wordt geborgen?

Commentaar

Er zij verwezen naar de Richtlijnen.

Er zij verwezen naar de Richtlijnen.

Er zij verwezen naar de Richtlijnen.

De gerealiseerde aaneenschakeling vormt onderdeel van de huidige situatie. Het MER geeft een beschrijving van die situatie.

Er zij verwezen naar de Richtlijnen.

Deze opmerkingen hebben betrekking op het tot nu toe gevoerde zandwinbeleid c.q. op het beleid ten aanzien van het bergen van baggerspecie. De opmerkingen kunnen een rol spelen bij de beschrijving van de huidige situatie.

Samenvatting reactie

Provincie Flevoland

De Inleidende Notitie voldoet in ruime mate aan de eisen die aan een dergelijke notitie mogen worden gesteld.

Wij zien de definitieve richtlijnen met belangstelling tegemoet.

Provincie Gelderland

Uitgangspunt voor het Ontgrondingenplan zou moeten zijn, dat de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen voor de Noord-West Veluwe volledig gedekt zou moeten kunnen worden uit de Randmeren en/of het IJsselmeer.

Indien gekozen wordt voor het onderzoeken van (voor de voorziening in de Veluwse zandbehoefte) ontoereikende winningsmodellen, zullen in het MER ook de negatieve milieueffecten van de benodigde aanvullende zandwinning op landlocaties aangegeven moeten worden.

Ook de mogelijkheden voor grootschalige diepe industriezandwinning zouden in deze mer onderzocht moeten worden.

Commentaar

Opmerkingen worden voor kennisgeving aangenomen.

Deze opmerking wordt betrokken bij de verdere besluitvorming in het kader van de Nota (Ontgrondingenplan).

Verwezen moge worden naar de Richtlijnen.

Verwezen moge worden naar de Richtlijnen.